ئەدەبىي ژۇرنال

TANGRITAG

ۋاسكىتبول چولپىنى -

ۋاقتىمىزدا ئىلىم كرىزىسى

تەن ئىچىدە تولۇن

زىيالىيلارنىڭ ستۇدېنتلىق دەۋرى

2000.1

天尔塔格

تەڭرىتاغ

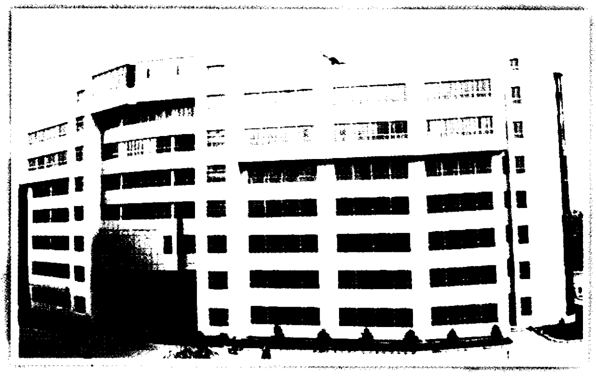

ئىنستىتۇتنىڭ يېڭىدىن پۈتكەن ئاساسىي ئوقۇتۇش بىناسى

ئىنستىتۇت رەھبەرلىرى مەكتەپنىڭ تەرەققىيات پىلانىنى مۇزاكىرە قىلماقتا.

ئۈرۈمچى چوڭلار مائارىپ ئىنستىتۇتى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە بىردىنبىر مۇستەقىل تەسىس قىلىنغان، مائارىپ مىنىستىرلىقى تەكىتلىگەن سىفەن خاراكتېرلىك، چوڭلار خاراكتېرلىك ۋە ئۇنىۋېرسال خاراكتېرلىك ئالىي بىلىم يۇرتى. ئىنستىتۇتىمىزدا ئالتە فاكۇلتېت، بۆلۈم باشقارما ۋە يىگىرمىگە يېقىن كافېدرا تەسىس قىلىنغان بولۇپ، سەككىز پروفېسسور، 70 دوتسېنت، 100 نەچچە لېكتوردىن ... سەر خىل ئوقۇتقۇچىلار قوشۇنىغا ۋە باشقۇرۇش خادىملار قوشۇنىغا ... ئۇلار ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن كەلگەن ... ئارتۇق ھەر مىللەت ئوقۇغۇچىلىرىنى 40 ... ئارتۇق ... يېتىشتۈرمەكتە.

[illegible]

ئۈرۈمچى چوڭلار مائارىپ ئىنستىتۇتى ... قىلىپ، تولۇپ تاشقان ئىشەنچ، زور ئۈمىد ... 21 - ئەسىرگە قاراپ دادىل قەدەم تاشلىماقتا.

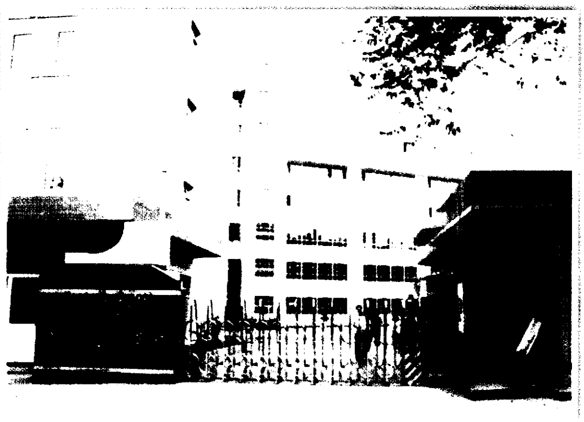

ئىنستىتۇتنىڭ بەخت يولىدىكى 17 - 907 - يول ئاپتوبۇس بېكىتى ئالدىغا جايلاشقان چوڭ دەرۋازىسى.

ئىنستىتۇتنىڭ كۈتۈپخانا - تەجرىبىخانا بىناسى.

باش مۇھەررىر: ھەبىبۇللا مۇھەممەت
مۇئاۋىن باش مۇھەررىر: پولات ھېۋزۇللا
قانۇن مەسلىھەتچىسى: ئابلىمىت رەھىم

2000.1

تەڭرىتاغ

دەۋر روھى، يەرلىك خۇسۇسىيەت،
ياشلار ئالاھىدىلىكى، مىللىي ئۇسلۇب

تەھرىر ھەيئەتلەر:

ئازات سۇلتان، ئابدۇقادىر جالالىدىن، ئەخمەت ئىمىن، ئەكبەر ئىبلى، ئىمىن ئەھمىدى، بوغدا ئابدۇللا، مۇرات مەتنىياز، مۇختار مەخسۇت، مۇھەممەت پولات، غوپۇر نۇر، ھاجى قۇتلۇق قادىرى، ئوسمانجان ساۋۇت

ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئەدەبىيات-سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى چىقاردى
«تەڭرىتاغ» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمى تۈزۈپ نەشر قىلدى

E-mail:tangrtag@mail.wl.xj.cn

مۇندەرىجە

چولپان

ۋاسكىتبول چولپىنى ـ ئادىلجان (ئەدەبىي ئاخبارات) .... ئەختەم ئۆمەر (4)

شېئىرلار

بوغدا ئابدۇللا، ئىمىن ئەھمىدى، ئادىل تۇنىياز، تۇردىگۈل ئېلى .... (54)

ھېكايىلەر

ئاتا، سىز كىم؟ .... ۋەلى داۋۇت (49)

مەرھابا 21 ـ ئەسىر

مائارىپىمىزدا بىلىم كرىزىسى.. ئابدۇقادىر جالالىدىن (62)

مەسئۇل مۇھەررىر: ئەركىن نۇر
مۇھەررىرلەر: ئەكبەر سالىھ
سەنەۋەر ئۆمەر
ئالىم خالىدىن
مەسئۇل كوررېكتور: خەلچەم ئابلىمىت
گۈزەل- سەنئەت مۇھەررىرى: ئەكبەر سالىھ
تارقىتىش خادىمى: ئىمىر ھەسەن

(قوش ئايلىق ئەدەبي ژۇرنال)   ئومۇمي 78 - سان

ماقالىلار

بار ئىكەنمەن يادىڭدا دۇنيا .... هاجى قۇتلۇق قادىرى (69)

ستۇدېنتلار

زىيالىيلىرىمىزنىڭ ستۇدېنتلىق دەۋرى (ئەدەبىي ئاخبارات) .... ئەركىن نۇر، ئەزىزى (81)

ئەركىن پاراڭلار

هاياتىم ۋە ئىجادىيىتىمگە تەسىر كۆرسەتكەن كىتابلار........................ ئادىل تۇنىياز (105)
ئەدەبىي خاتىرىلەر .... غوپۇر قادىر تەرجىمىسى (101)

ئادرېس: ئۈرۈمچى جەنۇبىي شىنخۇا يولى 16 - نومۇر
تېلېفون: 2818897، 2819490   پوچتا نومۇرى: 830002
شىنجاڭ ئىشچىلار ۋاقىت گېزىتى باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
جۇڭگو خەلقئارا نەشرىيات سودا باش شىركىتى چەتئەللەرگە
تارقىتىدۇ (782 - خەت ساندۇقى)
مەملىكەت بويىچە بىرلىككە كەلگەن نومۇرى: CN65-1012/1
پوچتا ۋاكالەت نومۇرى: 83 - 52
پارچە سېتىلىشى: 4.40 يۈەن

چولپان

ۋاسكېتبول چولپىنى ئادىلجان

(ئەدەبىي ئاخبارات)

ئەختەم ئۆمەر

ئادىلجاننى بىز ئۇيغۇرلارلا ئاز بىلىمىز، ئەمما ئادىلجان دۇنياغا تونۇلغان...

1998 - يىلى ياز ئايلىرى، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق كىتابخانا ئۇيغۇرچە كىتابلارنى توپ تارقىتىش مەركىزى قۇرۇش مۇراسىمى ئۆتكۈزدى. مانا شۇ كىتاب مەركىزى قۇرۇلۇش يىغىنى ئارىلىقىدا شىنجاڭ

خەلق نەشرىياتى نەشر بۆلۈمىنىڭ باشلىقى ئەكبەر ئېلى بىلەن كىتاب ھەققىدە قىزغىن مۇلاھىزە قىلىشتۇق. ئۇ ماڭا: ئادىلجان ھەققىدە بىر كىتاب يېزىشىمنى ھاۋالە قىلىپ شۇنداق دېدى:

— ۋاسكېتبول چولپىنى ئادىلجانغا خەنزۇ خەلقى بەك چوقۇنىدۇ. دۇنيا ۋاسكېتبول ساھەسىدىمۇ ئادىلجاننى ئىككىنچى بوتېر دەپ ھۆرمەت قىلىدۇ. ئادىلجاننى پەقەت بىز ئۇيغۇرلارلا ئاز بىلىمىز، ھەتتا كۆپچىلىكىمىز بىلمەيمىز. شۇڭا ئادىلجاننى ئۇيغۇر خەلقىگە تونۇشتۇرۇش، ئۇنىڭ جۇڭگودىكى ھۆرمىتى، دۇنيا ۋاسكېتبول ساھەسىدىكى ئورنىنى بىلدۈرۈش ناھايىتى زۆرۈر. خۇددى بىز ئۆزىمىزنى بىلمىگەننىڭ بىرقىسمى سۈپىتىدە ئۆزىمىزدىن يېتىشىپ چىققان دۇنياۋى چولپاننى، خەلقئارالاشقان شەخسلىرىمىزنى بىلمىسەك بۇ بىز نومۇس قىلىدىغان نۇرغۇن ئىشلار ئىچىدىكى يەنە بىر نومۇسلۇق ئىش بولىدۇ. ئادىلجاننىڭ ئىچكىرى جۇڭگودا شۇنداق ھۆرمىتى چوڭ. يەتتە ياشتىن يەتمىش ياشقىچە ھەممىسى بىلىدۇ. ئۆز يۇرتى، ئۆز مىللىتى بولغان بىزلەر ئادىلجاننى ئۇنچىلىك بىلمەيمىز. ئادىلجان بېيجىڭ كوچىلىرىدا ماشىنىسىنى ھەيدەپ ماڭسا، قاتناش ساقچىلىرى ئۇنىڭغا ھۆرمەت سالىمى بېرىدۇ. بىزدە ئۇنداق بولماسلىقى مۇمكىن. چۈنكى بىز ئادىلجاننى ئاز بىلدۇق ياكى بىلمىدۇق. بىزدىن دۇنياۋى چولپان شەخسلەر ئاز چىقتى. چىققانلىرىنى ھۆرمەتلىشىمىزمۇ ئاز بولدى. ئادىل ھوشۇر ھەققىدە كىتاب يېزىلدى. ئەمما تەنتەربىيە ساھەسىدە دۇنياۋى شان - شەرەپكە ئېرىشكەن خەلقئارالىق چولپانلىرىمىز مالىك ئاكا، ھاجى پالۋان، ئادىلجان، ئابدۇشۈكۈر، قاسىمجان قاتارلىق بىزدىن چىققان گىگانتلىرىمىز ھەققىدە كىتاب يېزىلىپ ئۇلار خەلقىمىزگە تونۇشتۇرۇلمىدى. بۇ قەلەمكەشلەرنىڭ، نەشرىيات ساھەسىدىكىلەرنىڭ بۇرچىمىزنى ئادا قىلمىغانلىقى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. بىز ئىشنى ئادىلجاندىن باشلىساق، — دېدى.

— ئەلۋەتتە يېزىش كېرەك. بىز بۇرۇنقىلار- دىن پەخىرلىنىپلا قالماي، ھازىرقى ھەر ساھە، بولۇپمۇ مىللەتنىڭ روھى، غۇرۇرىنى نامايان قىلىپ تۇرىدىغان، ئۆزىمىزنىڭ مەۋجۇتلۇق ماركىمىز بولغان تەنتەربىيە ساھەسىدىكى خەلقئارالىق چولپانلىرىمىزنى تونۇشىمىز، ھۆرمەتلىشىمىز، شۇ ئارقىلىق ئۆزىمىزنى نۇرلاندۇرۇشىمىز، ئۆزىمىزنى تونۇشىمىز كېرەك. ۋەتەنگە زور شان - شەرەپ ئېلىپ كەلگەن ئادىلجاندەك گىگانت كىشىلىرىمىزنى ئۆز خەلقىمىزگە تونۇشتۇرۇشتەك شەرەپلىك ۋەزىپىنى ئەلۋەتتە ئورۇنلايمەن. بولىدۇ، مەن يازاي، ئادىلجاندىن باشلاپ ھازىرغىچە يېزىلماي قالغان ئابدۇشۈكۈر، مالىك ئاكا، قاسىمجان، ھاجى پالۋان قاتارلىق ھازىرقى زامان دۇنياۋى شەخسلىرىمىزنى، يەنە كىملەر بار، ئىزدىنىپ يازاي، — دېدىم مەن.

شۇنداق قىلىپ خەلق نەشرىياتىدىكى ئەكبەر ئېلىنىڭ قىزغىن ھاۋالىسى، قوللاپ ھەمكارلىشىشى بىلەن مەن دەسلەپكى قەدەمدە ئىشنى ئادىلجاندىن باشلاپ بېيجىڭغا بېرىپ زىيارەت قىلىشتىن باشلىدىم. بۇ جەرياندا ئادىلجاننىڭ قېينئاتىسى شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئوپېرا ئۆمىكىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى، خەلق قەلبىدە يولۋاس قاتارلىق ئوبرازلار بىلەن تونۇلغان داڭلىق كىنو چولپىنىمىز ۋارىس ئىسلام، خانىمى ھاۋاقىز ھەدە، ئادىلجاننىڭ ئامراق ئايالى دىلنۇر، ئادىلجاننىڭ كونا سەپدىشى ھەم يېقىن دوستى شاۋكەت، ئادىلجاننىڭ ئاپىسى نۇرىمان خانىم، ئادىلجاننىڭ تېرنېرى، خەلقئارالىق رېپىر سۈيى ئەپەندى، ئادىلجاننىڭ تېرنېرى ۋاسكېتبول ئۇستازى چيەن لىمىڭ ئەپەندى، ۋۇچېڭشۈي ئەپەندى قاتارلىقلار قىزغىن ھەمكارلىشىپ، ئادىلجان ھەققىدە ناھايىتى قىممەتلىك ماتېرىياللار بىلەن تەمىنلىدى. مەن بۇلارغا ئادىلجان بىلەن، شۇنداقلا ئادىلجاننى ھۆرمەتلىگۈچى جامائەت قاتارىدا قىزغىن رەھمەت ئېيتىمەن. بېيجىڭدا ئادىلجان، مالىك ئاكىنى زىيارەت قىلىش جەريانىدا ئىسمايىل ئەھمەد بۇ ئىشنى قىزغىن قوللاپ قىممەتلىك پىكىر - تەكلىپلەرنى بەردى. ئادىلجاننىڭ ئەھۋالىنى ئىگىلەش جەريانىدا بېيجىڭدىن تارتىپ ئادىلجان تۇغۇلۇپ ئۆسكەن ئانا دىيار خوتەنگىچە بولغان سەپەر جەريانىدا بېيجىڭ مىللەتلەر نەشرىياتىدىكى ساۋۇت سالاھىدىن، ياقۇپ مۇھەممەتروزى

قاتارلىق سەپداشلار، قەشقەر ئېلېكتر سىمى زاۋۇتىنىڭ باش دىرېكتورى مۇھەممەت ساۋۇت، يەكەن شەھەر قۇرۇلۇشى ئىدارىسىدىكى مەمتىمىن غوپۇر، مەكىت ناھىيىلىك پارتكوم مۇئاۋىن سېكرېتارى ئەكبەر ھەيدەر، قەشقەر مەدەنىيەت يادىكارلىق ئىدارىسىنىڭ باشلىقى ئادىل تۇران، يەككە تىجارەتچى ئابدۇخېلىلجان، مۇھەممەتجان قاتارلىق دوستلارنىڭ ھەمكارلىششغا، ياردەم بېرىشىگە ئېرىشتىم. مۇشۇ ئەسەرنىڭ ۋۇجۇدقا چىقىشىغا خالىسانە قىزغىن ھەمكارلىقى ھەم مەدەتلىرىنى ئايىمىغان يۇقىرىقى دوستلارغا ئەل قاتارى ئېھتىرام بىلدۈرىمەن.

ئادىلجاندىن ئىلگىرى ئۇيغۇرلاردىن نۇرغۇن ۋاسكىتبول چولپانلىرى چىققان، ئەمما ئۇلار شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى، بەك ھالقىيالىسا جۇڭگودا داڭلىق چولپان بولغانىدى. ئەمما ئادىلجان بىراقلا جۇڭگونىڭ دۆلەت سەھنىسىدە پارتلاش خاراكتېرلىك شەخس بولۇپ، جۇڭگودىن، دۆلەت دەرىجىسىدىن ھالقىغان، دۇنياغا تونۇلغان، جۇڭگونىڭ خەلقئارادا ئابرۇيى بار ۋاسكىتبول چولپىنى بولۇپ قالدى.

ئانا تۇغۇت ئالدىدا قانسىراپ كەتتى. دادا بولغۇچىغا ۋالىي ئانا - بالا ئىككىسىنى خۇداغا ھەم خوتەن خەلقىگە تاپشۇرۇپ مۇسابىقىگە ئاتلىنىشقا بۇيرۇدى.

1965 - يىلى 7 - ئاي ئاخىرلىرى ئىدى. تەكلىماكان دەشتىنىڭ شەرقىي جەنۇب بويلىرىدىكى قارا قۇرۇم باغرىغا جايلاشقان خوتەن شەھىرى دەھشەتلىك تومۇز ئاپتىپىنىڭ دەستىدىن تېخمۇ قۇرۇپ قاغجىراپ كەتكەنىدى. يۇرۇڭقاش دەرياسىنىڭ سۈيى شەھەر ئىچىدىكى قاغجىرىغان كوچىلارغا نەملىك بېرىشكە، شەھەرنىڭ قاش - كۆزىنى نەمدەشكە يېتىشىپ بولالمايتتى. چۈنكى چاك - چاك يېرىلىپ قاغجىراپ كەتكەن ئېكىنزار، بوستانلىقلار تەشنالىق ئازابىدىن تېخمۇ قۇرۇپ، يىلىنجاپ تولغانماقتا ئىدى. يۇرۇڭقاش، قاراقاش دەريالىرىنىڭ سۈيى قارا قۇرۇم ئانىنىڭ جۇپ ئەمچىكىدىن سىرغىپ چىققان سۈتتەك ئۆز باغرىلىرىنىڭ ئاتەشتەك چاڭقاشلىرىغا ئۇلگۇرۇپ بولالمايلا يىللار ئەسىرلەرگە ئۇلاشماقتا ئىدى.

نۇرمانخان كۈندىن - كۈنگە چوڭىيىۋاتقان قورسىقىنى تەستە كۆتۈرۈپ، پۇتلىرىنى قىينىلىپ يۆتكەپ چېلەك كۆتۈرۈپ كۆلگە سۇغا ماڭدى. ئاي - كۈنى يېقىنلاشقانچە تىنىقى يېتىشمەي تومۇز ئىسسىقى ھاۋانى تېخىمۇ قۇرۇتۇپ تىنچىق قىلىۋەتكەنلىكتىن دېمى سىقىلىپ چىرايلىق قارا كۆزلىرى تېخىمۇ چوڭىيىپ، بۇغداي ئۆڭ مەڭزىدىن چىپىلداپ تەر قۇيۇلۇپ كەتتى. ئىسسىق دەستىدىنمۇ ياكى بەدىنىدىن كۈچ - قۇۋۋىتى تېشىپ تۇرغان شىنجاڭدا داڭقى تارالغان ۋالىبول چولپىنى بولغان سۇلايماننىڭ جانلىق قېنىدىن بولغاچقىمۇ، قورساقتىكى بوۋاق بارغانچە بەك تېپچەكلەپ زادىلا جىم تۇرمايتتى. بالا ئوغۇلمىدۇ، قىزمىدۇ، كۆرگەن چۈشۈمگە قارىغاندا ئوغۇلمىكىن دەيمەن. دادام رەھمەتلىك چۈشۈمدە ماڭا چىرايلىق بىر قىلىچنى بېرىپ: «بالام بۇ قىلىچنى ئۆزۈڭگە ھەمراھ قىلىۋال، بىر كىم بوزەك قىلالمايدۇ» دېدى. «دادا، قىز بالىمۇ قىلىچ ئالامدۇ، مەن يا ئوغۇل بالا بولمىسام» دېسەم، دادام: «بىز كىچىك چاغلاردا قىزلارمۇ ئەرلەردەك يېنىغا قىلىچ ئاساتتى. قىلىچ ئاسقان قىزلارغا يات ئەرلەر چېقىلالمايتتى. سەن ئانامغا ئوخشايسەن. بەك چىرايلىق قىز بولدۇڭ. سەندىن ئەنسىرەيمەن. بۇ قىلىچنى ئېسىۋالساڭ يامان كۆزدىن ساقلايدۇ» دېدى. ئويغانسام چۈشۈم. كېيىن سۇلايمانمۇ چۈشۈمدە بىر خەنجەرنى بەردى. ئوغۇل تۇغىدىغان ئوخشايمەن دېسەم، يېقىندا ئانام بىرمۇنچە مارجانلارنى بوينۇمغا ئېسىپ قويۇپ چۈش كۆردۈم. شۇڭغا قاراپ قىز تۇغىدىغان ئوخشايمەن دەپ قالدىم. مارجان دېگەن قىز بالىنىڭ سۈرى. بولدى، قىز بولامدۇ، ئوغۇل بولامدۇ ساق - سالامەت تۇغۇۋالساملا خۇدانىڭ بەرگىنى ھېساب. بۇ شەھەردە بولماي، مەھەللىمدە بولغان بولسام تال باراڭنىڭ سايىسىدە باغدىكى سۇپىدا سالقىندا

يېتىپ، ئېرىقتىكى سۈزۈك سۇدىن راھەتلىنىپ ئىچىپ بۇنچىۋالا ئىسسىقنىڭ ئازابىدىن قىينالماستىم. دادام رەھمەتلىك مېنى ئوقۇتمايلا قويغان بولسا، نەگە قارىسا باغ - بوستانلىق يۇرتۇمدا قالار ئىدىم. ئوقۇدۇم دەپ مانا شەھەردە مۇئەللىم بولۇپ بۇ يەردە تۇرۇپ قالدىم.

ئۇنىڭ خىيالىغا بىردىن لايىق چىققان ۋاقىتتىكى ئىشلار كېچىپ قالدى. شۇ چاغدا شەھەرگە مېنى ئاكام، يەڭگەم يوقلاپ چىققانىدى. يەڭگەمنىڭ دېيىشىچە، مېنىڭ تويۇمنى قىلغۇدەك. «مېنى كىمگە ياتلىق قىلىسىلەر» دېسەم، «شىنجاڭ ئىنىستىتۇتىنىڭ تەنتەربىيە كەسپىنى پۈتتۈرۈپ، شىنجاڭ ھەربىي رايون كوماندىسىدا ۋالىبول ئويناپ پۈتۈن شىنجاڭدا نامى پۇر كەتكەن سۇلايمان تۇردى دېگەن چىرايلىق توپچىغا تېگىسىز، ئۇ كىشى ۋالىي مامۇت نىيازنىڭ يېقىن ئاغىنىسىكەن، ۋالىي ئۆزى ئەلچى بولۇپ باردى. ئاكىڭىز بىلەن بىز ئۆمرىمىزدە ۋالىي كۆرۈپ باقمىغان، بىزنىڭ سېرغىمىزغىمۇ ۋالىي بېرىپ باقمىغان. بىز قورقىنىمىزدىن ھوشىمىزدىن كەتكىلى تاس قالدۇق. ۋالىي بىزنىڭ ئۆيدە مېھمان بولىۋىدى، پۈتۈن يۇرت تەۋرەپ كەتتى. يۇرت مەھەللىدىكىلەر، نۇرىمانخاننى ۋالىينىڭ يېقىن ئاغىنىسىگە ئېلىپ بەرمەكچىكەن، ۋالىي ئۆزى ئەلچى بولۇپ كەپتۇ، دەپ پۇر كەتتى. يۇرتتا ئىناۋىتىمىز، يۈز - ئابرۇيىمىز بىراقلا كۆتۈرۈلدى. ۋالىي بىلەن ئاكىڭىز پۈتۈشتى، ئىككى كۈن ئىچىدە تويىڭىزنى قىلىمىز» دېدى.

رىسقى غايىب، نىكاھ غايىب دېگەن شۇ - دە! دادامنىڭ ئورنىدا مېنى بېقىپ چوڭ قىلغان ئاكامغا نېمىمۇ دېيەلەيتتىم. بۇ سۇلايمان دېگەن يامان توپچىكەن، ئاخىرى مەن بىلەن تويىمۇ قىلدى. مانا ئەمدى قورساقتا بىر دەممۇ جىم تۇرمايدىغان توپقا ئوخشاش بالىغا دادا بولۇش ئالدىدا تۇرۇپتۇ. يا بۇمۇ دادىسىدەك توپچى بولامدىغاندۇ. يائاللا، خۇدا ساقلىسۇن. دادىسىدەك توپ دېسە جېنىنى بېرىدىغان ئەخمەق بولۇپ قالمىسۇن. ھەرگىز دادىڭدەك توپ قوغلاپ يۈرىدىغان ئەخمەق ئادەم بولماي، پىكاپتا ئولتۇرىدىغان چوڭ سۈپەت ۋالىي بولارسەن، خۇدايىم.

نۇرىمانخان ئېغىر پۇتلىرىنى تەستە يۆتكەپ، سىڭىشىپ سۈيى تارتىلىپ كەتكەن كۆل بويىغا كەلدى. سۇ كۆلنىڭ چوڭقۇرىدىكى ئەڭ ئويمان بىر يەرگە يىغىلىپ قالغان بولۇپ، كۆل گەردىشى قۇرۇپ قېلىن ئاق سېغىزلار چاك - چاك يېرىلغانىدى. گەردىشىدە ئۆسكەن ئوت - چۆپلەر سۇسىزلىقتىن قۇرۇپ يىگىلەپ قالغان، شۇ ئازغىنە سۇ بويىغا ئۇسساپ تىللىرى چاكىلداپ قالغان ئاق قۇشقاچ، كەپتەر، قارا قۇشقاچلار ئولىشىپ سۇ ئىچىشمەكتە ئىدى. نۇرىمانخان چېلەكنى ئارغامچىغا باغلاپ سۇغا تاشلىدى. چېلەك سۇغا تاشلىنىش بىلەن جان - جانىۋارلار قاتتىق ئۈركۈپ كۆلدىن ئۇچۇپ كەتتى. چېلەك سۇغا چۆكتى. «باياتىن بېرى پالاقلاپ توپ ئوينايدۇ. تاماققا تۇتۇش قىلاي دېگەندە ئەمدى گۆشكە ماڭىدۇ. ئېغىرلىشىپ كەتكىنىمنى كۆرگەندىكىن

سۈنى ئەكىرىپ بەرمىسىمۇ كۆلدىن ئېلىپ بەرسە بولماسمىدى، ئەر خەق دېگەن ئەجەب رەھىمسىز، بىغەم بولىدىكەن».

نۇرىمانخان ئىنجىقلاپ تۇرۇپ ناھايىتى تەسلىكتە چېلەكنى تارتىپ يۇقىرىغا چىقاردى. چېلەكنىڭ بىغى قول يەتكۈدەك يەرگە كەلگەندە ئاستا ئېڭىشىپ قولىنى سوزۇشىغا، ئىچىدە بىرنەرسە ئۈزۈلگەندەك بولۇپ بالا قاتتىق سەكرەپ، تاپىنىدىن بىر ئاغرىق كىرىپ مېڭىسىگە ئۇرۇلدى. پۇت - قوللىرى بوشاپ چېلەك قولىدىن چىقىپ كۆلگە «پولتۇڭ» ڭىدە چۈشۈپ كەتتى. نۇرىمانخان مادارسىزلىنىپ ئىزىغا ئولتۇرۇپ قالدى. . . قوشنىسى گۈلنىيازخان نۇرىمانخاننى يۆلەشتۇرۇپ يۇدۇپ دوختۇرخانىنىڭ جىددىي بۆلۈمىگە ئاپاردى. دوختۇرلار تەكشۈرۈپ «بالا ھەمرىيى بالىنىڭ بېشىغا كېيىلىپ قاپتۇ. بالا ساق - سالامەت، ئەمما ھەرىكەت قىلسا خەتەرلىك» دەپ ھۆكۈم چىقاردى. نۇرىمانخان ياتاقتا ياتقان كۈنىنىڭ ئەتىسى سۇلايمان تۇردى ئاپتونوم رايون بويىچە ئاقسۇدا ئۆتكۈزۈلىدىغان تەنتەربىيە مۇسابىقىسىگە خوتەن تەنتەربىيە ئۆمىكىنى باشلاپ ماڭىدىغان كۈنى ئىدى. ئەگەر ئۇ بارمىسا كوماندىنىڭ ئۇتۇپ چىقالىشىغا كۆزى يەتمەيتتى، باراي دېسە ئايالى خەتەرلىك ئەھۋالدا قالغانىدى، ئۇ ساق - سالامەت يەڭگىيەلەمدۇ، يوق، بالا ساق قالامدۇ، بۇلارغا بىرنەرسە دېيىش تەس ئىدى. ئۇ ئۆزىگە شۇنداق سوئال قويانتتى: «زادى بالا مۇھىممۇ، مۇسابىقە؟» سۇلايمان ئاخىر ئامراق ئايالى بىلەن بالىسىدىن ئەنسىرەپ رۇخسەت سورىدى. تەنتەربىيە كومىتېتى تەڭقىسلىقتا قېلىپ بۇ مەسىلىگە جاۋاب بېرەلمەي، ئاخىر خوتەن ۋالىيسى سىلىمخان تالىپقا ئەھۋالنى مەلۇم قىلدى.

— خوتەننىڭ شان - شەرىپىنى سۇلايمان بولمىسا قانداق ساقلاپ قالغىلى بولىدۇ. سۇلايمان بار، خوتەن ئۇتىدۇ، سۇلايمان بولمىسا خوتەن تەنتەربىيەدە يوق دېگەن گەپ. سۇلايمان ئايالى بىلەن توغۇلۇش ئالدىدا تۇرغان بالىسىنى ئاۋۋال خۇداغا، ئاندىن خوتەن خەلقىگە ئامانەت قىلىپ ماڭسۇن. خوتەن تەنتەربىيەدە شان - شەرەپ ئېلىپ كەلگەندە سۇلايمان ئايالى بىلەن ئوغلىنى مۇكاپات سۈپىتىدە ساق - سالامەت تاپشۇرۇۋالىدۇ، — دەپ كەسكىن بۇيرۇق قىلدى. شۇنداق قىلىپ سۇلايمان نۇرىمانخانغا قان سىلىۋاتقان ئاسما ئوكۇل بوتۇلكىسىغا غەم - ئەندىشە ئىچىدە قاراپ - قاراپ، بىر كۆزى ئارقىسىدا قالغان ھالدا خوتەن تەنتەربىيە ئەزىمەتلىرىنى باشلاپ ئاقسۇدىكى مۇسابىقىگە ماڭدى. مۇسابىقە ئۈچ ئايغا سوزۇلۇپ كەتتى.

ئون بەش كۈنگىچە نۇرىمانخانغا ئارىلاپ قان سېلىپ تۇردى. بۇ چارە ئاخىر ئەپلەشمىدى. ئون بەش كۈن بولغاندا قان ئۇلگۇرمەي، بىر تەرەپتىن سېلىپ تۇرسا، يەنە بىر تەرەپتىن چىقىپ كېتىپ نۇرىمانخان قانسىراپ ئاجىزلاپ كەتتى. سىلىمخان تالىپ دوختۇرلارغا قولىنى شىلتىپ دوختۇرخانىنى بېشىغا كىيدى:

— سۇلايماننىڭ خوتۇنىنىمۇ، بالىنىمۇ قۇتقۇزمايدىغان بولساڭ، سەندەك دوختۇرلارنى خوتەننىڭ دەشتىدە ھاشارغا سېلىپ جېنىڭنى ئالىمەن. ئانىنىمۇ، بالىنىمۇ قولۇمغا ساق - سالامەت تاپشۇرىسەن!— دەپ بۇيرۇق قىلدى.

دوختۇرلار ئاخىر ئانىنىڭ قورسىقىنى يېرىپ ھەمرىيىنى بېشىغا كىيىۋېلىپ توختىماي تېپچەكلەپ ئانىسىغا ئارام بەرمىگەن ئادىلجاننى ساق - سالامەت يورۇق دۇنياغا چىقاردى. بالا ئالتە يېرىم جىڭ بولۇپ ناھايىتى تېمەن، ساغلام كۆرۈنەتتى. ئەمما ئانا بەك ھالىدىن كەتكەنىدى. سىلىمخان چىرا، كىرىيە تەرەپلەردىن شېكەر، تۇخۇم، سۈت كەلتۈرگۈزۈپ، بارلىق ئامااللار بىلەن ئانىنىمۇ، بالىنىمۇ تېزلا خەتەرلىك باسقۇچتىن ئۆتكۈزۈپ ئاندىن كۆڭلى ئۆسىرىدى. دوختۇرلارنى تەقدىرلەپ، مېھمان قىلدى. ئامانەتنىڭ خەۋىرىنى ئاقسۇدىكى سۇلايمان تۇردىغا يەتكۈزدى: «ئەگەر خوتەنگە شان - شەرەپ ئېلىپ كەلمەيدىغان بولساڭ، خوتۇن - بالاڭنى كۆرسەتمەيمەن» دەپ ۋارقىرىدى.

سۇلايمان تۇردى خۇشاللىقتىن ئۈستىدىن تام ئۆرۈلگەندەك سەكرەپ كەتتى.

— ئۆزلىرى خوتۇن كىشى تۇرۇپ دېگەنلىرىنى قىلدىلا. مەن ئەر كىشى ئەلۋەتتە دېگىنىمنى قىلىمەن. خوتەننىڭ شان - شەرىپى ئۈچۈن جېنىم پىدا.

— سەندەك ئەركەكتىن ئوننى بىر قېتىپ سوقسا ئاندىن سىلىمخان تالىپ پۈتەمدۇ،

پۈتمەمدۇ، بىر نىمە دېمەك تەس. ئەمما سەن سۇلايمان مېنىڭ كۆڭلۈمدە سانايدىغان ئەرلەرنىڭ بىرى. ئوغلۇڭنى كۆرسەڭ مەندىن رازى بولىسەن. سېنىڭ تىرەڭنى كىيىپ چۈشۈپتۇ. ئەگەر ئۇتتۇرۇۋېتىپ ئالدىمغا كېلىدىغان بولساڭ، سەندەك سۇلايماننى. . . چوقۇم ئۇتۇڭلار. خوتەن خەلقى سىلەرنىڭ غەلىبەڭلەردىن خۇشاللىق تاپسۇن. بىز سىلەرنىڭ غەلىبە خەۋىرىڭلارغا تەلمۈرىمىز. مەن سىلەرنى مۇكاپات سەھنىسىدە تۇرغۇزۇپ تەقدىرلىگۈم بار.

- خاتىرجەم بولسىلا ۋالىي خانىم. مەن سۇلايمان غەلىبە قىلالمىسام خوتەنگە ئالدىمنى قىلمايمەن.

ئۇ، بالىلار ئۆزلىرى سايلىمىسىمۇ تەبىئىي ھالدا ئۇلارغا «باشلىق» بولۇپ قالدى. ئۇ ياخشى ئوقۇش ۋە چوڭ بولغاندا دادىسىنى ئۇتۇۋالغۇدەك توپچى بولۇش ئۈچۈن كۈچۈكنى گۇۋاھ قىلىپ ئاتا - ئانىسى بىلەن ۋەدىلەشتى.

قۇياش نۇرى قىزىتقان يىپەكتەك يۇمشاق توپىدا ئالتە ياشقا كىرگەن بىر شوخ بالا ئۆزىدىن چوڭ، بويلۇق، ئۆزى بىلەن تەڭ ياشلىق بەش بالىنى بويسىرى قاتار تۇرغۇزۇپ ئۆزىگە ئەسكەر قىلىپ مەشىققە دەسسەتمەكتە. ئۇ ھەربىي مەشىقاۋۇللاردەك قولىنى ھەريان شىلتىپ باللارغا قاتتىق ۋارقىراپ كوماندا بەرمەكتە. ئۇ قاياققا شىلتىسا باللار شۇ ياققا ماڭاتتى. تۇر دېسە قېتىپ تۇراتتى. پىژغىرىم ئىسسىقتا بۇ ئالتە بالا ئۆزلىرىچە ھەربىي مەشىق ئويۇنى ئويناۋاتاتتى. ۋالىي مەھكىمە قورۇسىدىكى بىر - بىرىگە چاپلاپ سېلىنغان قوشنا ئۆيلەردىكى تەڭ ياشلىق بۇ ئالتە بالا ھەر كۈنى قورۇ ئىچىدىكى كىچىك مەيدان، تار كوچا، بۇلۇڭلاردا مانا مۇشۇنداق ئۆزلىرى خالىغان ئويۇنلارنى تېپىپ ئوينايتتى. بۇ باللارنىڭ تۆتى خەنزۇ، ئىككىسى ئۇيغۇر بولۇپ، بۇلارنىڭ ئىچىدە ھەممىدىن شوخ، كەپسىز، باللارغا ئۆزىچە ئويۇن ئۆگىتىپ، ئويۇنغا باشلاپ ئەگەشتۈرۈپ يۈرىدىغىنى، ئۆي - ئۆيلەرنىڭ ئىشىكىنى قېقىپ دوستلىرىنى ئويۇنغا چاقىرىدىغىنى ئادىلجان ئىدى. قوشنىلارنىڭ ئۆيىگە ئۆز ئۆيىگە كىرگەندەك كىرىپ، تارتىنماستىن ئۆزى خالىغان گەپنى قىلىپ، كىرىپ - چىقىپ خەنزۇچە تىلى، ئانا تىلى بىلەن ئوخشاش - تەڭ يېتىلىپ چىقتى. خەنزۇ قوشنىلارمۇ چوڭ ئادەمنى كىچىكلىتىپ قويغاندەك گەپ قىلىدىغان چېچەن ھەم چىرايلىق بۇ بالىغان ئامراق ئىدى. قايسى ئۆيگە كىرسە شۇ ئۆيدىكى چوڭلار بالىسى بىلەن ئويىنىغىلى كىرگەن بۇ بالىنى گەپكە سېلىپ، ئۇنىڭ چېچەن، چاققان گەپلىرىدىن ئۈچەيلىرى ئۈزۈلگىچە كۈلۈشۈپ كېتەتتى. مەھەللىدىكى ئادىلجاندىن چوڭ باللارمۇ ئويىنىغانچە ئويۇن ئويناۋېتىپ ئۆزى سەزمەستىن ئادىلجاننىڭ كوماندانلىقىغا بويسۇناتتى. ئادىلجان ھەر كۈنى بىر ئويۇن ئىجاد قىلىپ باللارنى شۇ ئويۇننى ئويناشقا تەشكىللەيتتى. باللار يېڭى ئويۇنغا قىزىقىپ، ئادىلجان نېمىگە بۇيرۇسا شۇنى قىلىدىغان، نەدە تۇر دېسە شۇ يەردە تۇرىدىغان بولاتتى. بىر كۈنى قاتار قىلىپ خەنزۇچە - ئۇيغۇرچە ئارىلاشتۇرۇپ ۋارقىراپ مارشقا دەسسەتسە، يەنە بىر كۈنى ئالتە بالىنى ئىككىگە بۆلۈپ «ھەربىي - دۈشمەن» قىلىپ كوچىمۇ كوچا قوغلاشماق قىلىپ چالما سوقۇشقا سالاتتى. يەنە بىر كۈنى باللارنى توپقا يۈكۈندۈرۈپ ئولتۇرغۇزۇپ ئۆزى كالتە تامنىڭ تۆپىسىگە چىقىۋېلىپ قولىنى شىلتىپ كىنودا چىققان ھەربىي باشلىقلارنى دوراپ سۆزلەيتتى. بىردەم ئارتىسنى دوراپ ناخشا ئېيتاتتى. قايسى بالا ئاغزىغا قارىمىسا، قالغانلارنى ئۇنى جازالاشقا بۇيرۇيتتى. باللار ئۆزى سايلىمىغان بۇ باشلىقنىڭ بەك ۋارقىرىشى بىلەن بىكار تۇرماي يېڭىدىن كەشىپ قىلىدىغان يېڭى ئويۇننىڭ قىزىقچىلىقىدا ئۇنىڭ كوماندانلىقىغا تەبىئىي بويسۇناتتى. بىر كۈنلىرى باللارنىڭ ھەۋىسىنى قوزغاپ گەپ ئۇقىدىغان ئوماق بىر كۈچۈكنى يېتىلەپ چىقىپ بىردەم باللارنى قورقۇتۇپ قوغلىغۇزۇپ جېنىنى ئالسا، بىردەم كۈچۈكنى

بالىلارنىڭ قۇچىقىغا سىلىپ بېرىپ يۈز - كۆزلىرىنى يالىتىپ دوستلاشتۇرۇپ، بالىلارنى كۈلدۈرۈپ كۆڭلىنى ئاچاتتى. گېپىنى ئاڭلىمىغان بالىغا كۈچۈكنى قاۋاتسا، قورقۇپ كەتكەن بالا ئادىلجانغا يالۋۇرۇپ كېتەتتى. يەنە بىر كۈنلەردە سۇلايمان تۇردى كىرىيە تەرەپتىن ئادەمنى كۆرسە ئېتىلىپ قوغلايدىغان بىر قىزىل خوراز ئەكېلىپ بەردى. ئادىلجان دوستلىرىنى ئەگەشتۈرۈپ، خورازنى قولتۇقلاپ قورۇدا ئۆزىدىن چوڭ بالىلارنى خورىزىغا قوغلىتىپ كۈلكە چىقىرىپ بەردى. ئۇ هويلىسىدا كۈچۈك، خوراز، كەپتەر، قۇشقاچ دېگەنلەرنى بېقىپ، دوستلىرى يوق چاغدا كۈچۈك، خوراز، كەپتەرنى باشقۇرۇپ، سەن ئاۋۇنى ئەكەل، سەن ماياقتا تۇر دەپ توختىماي گەپ ئۆگىتىپ ئىشقا بۇيرۇيتتى. بىر نەرسىلەرنى يىراقتا تاشلاپ كۈچۈكنى ئەكېلىشكە بۇيرۇپ ئۆزى قولىنى كەينىگە تۇتۇپ تۇرۇپ ۋارقىرايتتى. بىر كۈنى سۇلايمان تۇردى ئەتىگەندە ئالدىراپ مېڭىۋىدى، ئادىلجان ئالدىنى توسۇۋالدى.

- نەگە بارىسىز؟

- مەيدانغا.

- مەنمۇ سىز بىلەن مەيدانغا بېرىپ توپ ئوينايمەن.

- سىزنىڭ ئاداشلىرىڭىز بار.

- ئاداشلىرىم بىلەن ئويناپ زېرىكتىم.

- خوراز، كەپتەر، قۇشقاچ، كۈچىكىڭىز بار، شۇلار بىلەن ئويناڭ. سىز تېخى كىچىك، چوڭ ئادەم بىلەن ئوينىسىڭىز بولمايدۇ.

- مەن ئەمدى چوڭ بوپ بولدۇم. سىز بىلەن توپ ئوينايمەن. سىز دائىم خەق بىلەن ئوينايدىكەنسىز، مەن بىلەن ئوينىماسسىز؟ مەن سىزنى يېڭىۋېتىمەن. ئۇتۇۋالىمەن.

- سىز تېخى مەندەك چوڭ بولمىدىڭىز، مەندەك بولغاندا ئاندىن ئىككىمىز بىللە ئوينايلى.

- ياق. مەن ئەمدى سىز بىلەن ئوينايمەن، هەر كۈنى كىچىك بالىلار بىلەن ئوينىغاچقا چوڭ بولالمايۋاتىمەن. سىزدەك چوڭ ئادەملەر بىلەن ئوينىسام بۇ چاغقا سىزدەك بوپ بولاتتىم. سىز بىلەن ئوينىسام ئاندىن سىزدەك چوڭ بولىمەن.

ئادىلجان شۇ گەپنى قىلىپلا دادىسىغا بىر چاپلاشقانچە ئاجرىغىلى ئۇنىمىدى. يالۋۇرۇپمۇ، قورقۇتۇپمۇ، گۆللەپمۇ بالىنى نىيىتىدىن ياندۇرالمىغان سۇلايمان تۇردى ئاخىر ئۇنى توپ مەيدانىغا بىرگە ئېلىپ باردى. جىددىي مەشىق بولىۋاتقان ۋاسكىتبول مەيدانىدا ئادىلجان چوڭلار ئارىسىدا ۋاسكىتبول قاياققا ئۇچسا شۇ ياققا يۈگۈرۈپ مەيداننى قالايمىقانلاشتۇرۇپ توپ قوغلاشقا باشلىدى. ئۇنى دادىسىمۇ، باشقىلارمۇ ئالداپ ئالدىغا بىرمۇنچە توپلارنى دۈۋىلەپ بېرىۋىدى، ئۇ توپلارنى ئۇيان - بۇيانغا چۆرۈپ تاشلاپ يەنە رەسمىي مەشىق مەيدانىدىكى جىددىي مۇسابىقە ئارىسىغا كىرىۋالدى. ئاخىر بولالماي بىرقانچە كوماندا ئەزالىرى ئادىلجان بىلەن رەسمىي مۇسابىقە شەكلىدە يۈگۈرۈپ، پاس بېرىشىپ گارغا توپ ئېتىپ ئوينىشىپ بېرىشكە مەجبۇر بولدى. مانا شۇ كۈندىن باشلاپ ئادىلجان توپ مەيدانىدا دادىسىنىڭ ئارقىسىدىن توپ قوغلاپ يۈرىدىغان بولدى. ئۇنىڭ بالىلار بىلەن ئوينايدىغان ئويۇنى ئازلاپ، توپ مەيدانىدا چوڭلار ئارىسىدا توپ ئوينايدىغان ۋاقتى ئۇزىراشقا باشلىدى. مەشىق مەيدانىدا، رەسمىي مۇسابىقە مەيدانىدا جىددىي توپ ئوينىلىۋاتقاندا، چوڭلار ئارىسىدا دەسسىلىپ - سوقۇلۇپ كېتىش خەۋپى ئىچىدە ئادىلجان چوڭلارغا ئەگىشىپ قالايمىقان يۈگۈرۈپ يۈرسە مۇسابىقە مەيدانىدىكىلەر ئەمدى بۇرۇنقىدەك ئەنسىرىمەيدىغان، جىددىيلەشمەيدىغان، خۇدۇكسىرىمەيدىغان بولدى. تەنهەرىكەتچىلەر كۆنۈپ قالدى.

- مەنمۇ ئاداشلىرىم بىلەن ئوقۇيمەن.

بىر كۈنى ئادىلجان كەچتە هەممە ئاداشلىرىنىڭ ئۆيىگە كىرىپ دوستلىرىنىڭ تاپشۇرۇق ئىشلەۋاتقىنىنى كۆرۈپ ئۆيىگە كىردى.

- بالام، سىز ئەمدى ئالتە ياشقا كىردىڭىز. ئۇيغۇرچىدا تەييارلىق سىنىپ يوق. ئاداشلىرىڭىز خەنزۇچە مەكتەپتە تەييارلىق سىنىپتا ئوقۇيدۇ. سىز كېلەر يىلى خۇدا خالىسا ئۇيغۇرچە مەكتەپنىڭ بىرىنچى يىللىقىدا ئوقۇيسىز.

- ياق، مەن ئاداشلىرىمدىن ئايرىلمايمەن. ئاداشلىرىم قايسى مەكتەپتە، قايسى سىنىپتا ئوقۇسا مەنمۇ شۇ سىنىپ، شۇ مەكتەپتە ئوقۇيمەن.

بالىنىڭ مىجەزىنى ئوبدان بىلىدىغان

سۇلايمان تۇردى بىلەن نۇرمانخان خەنزۇ قوشنىسىنىڭ ئۆيىگە كىرىپ ئادىلجاننىڭ ئەھۋالىنى دەپ مەسلىھەت سورىدى. قوشنىسى ئۇلارنى خەنزۇچە مەكتەپكە باشلاپ بېرىپ سۆزلىشىپ ئۆزىنىڭ بالىسى ئوقۇشقا كىرگەن تەييارلىق سىنىپقا ئادىلجاننى ئورۇنلاشتۇرۇپ بەردى. ئادىلجاننىڭ خەنزۇ تىلىنى خەنزۇ بالىلار بىلەن ئوخشاش سۆزلىيەلەيدىغانلىقىنى كۆرگەن مەكتەپ مۇدىرى بىلەن سىنىپ مۇدىرى ئادىلجاننى خۇشاللىق بىلەن قوبۇل قىلدى. ئادىلجان مەھەللىدىكى تۆت دوستى بىلەن بىر سىنىپقا كىرگىنى ئۈچۈن خۇشال بولۇپ سەكرەپ كەتتى. دوستلىرىمۇ خۇشال بولۇشتى. ئۇلار ھەر ئەتىگىنى بىر - بىرىنى چاقىرىشىپ مەكتەپكە بىللە باراتتى، بىللە قايتاتتى، كەچتە يەنە يىغىلىپ بىللە تاپشۇرۇق ئىشلەيتتى ياكى بىللە دەرس تەكرارلايتتى. بىللە ئوينايتتى. ئادىلجان يەنە دوستلىرىنىڭ بېشىنى بىر يەرگە قوشۇپ، ئۇلارنىڭ تاپشۇرۇق ئىشلەش، ئۆگىنىش قىلىشىغا ھەيدەكچىلىك قىلاتتى. دوستلىرى ئۇنىڭ گېپىنى بەك ئالاتتى. ئارىدىن ھەپتە - ئون كۈن ئۆتتى، بىر كۈنى ئادىلجان ئەتىگەندە مەكتەپكە كېتىپ بىر سائەت ئۆتەر - ئۆتمەيلا يىغلاپ قايتىپ كەلدى. نۇرمانخان قورقۇپ كەتتى.

- نېمە بولدىڭىز؟ . . .

- مانا ماۋۇ قولۇمغا قارىڭە. قولۇمنى قانىتىۋەتتى. ئوقۇمايمەن، مەكتەپكە بارمايمەن.

ئادىلجاننىڭ چىمچىلاق قولىنىڭ تېرىسى ئازراق يىرتىلىپ ئالىقانلىرى قانغا بويىلىپ كەتكەنىدى. نۇرمان خانىم ئادىلجاننىڭ قولىدىكى قانلارنى تازىلاپ ئاتىغاچ سورىدى:

- قولىڭىز قانداق بولۇپ يىرىلىپ كەتتى؟

- سىنىپتىكى بالىلار مېنىڭ گېپىمنى ئاڭلىمايدىكەن. مەن دېگەندەك ئىش قىلمايدىكەن، دوستلىرىممۇ گېپىمنى ئاڭلىمايدىغان بولىۋالدى. سىنىپتىكى بىر بالىنى بۇ يەرنى سۈپۈر دېسەم، سۈپۈرگىلى ئۇنىمىدى. سۈپۈرگىنى ئېلىپ ئۇنى ئۇرسام قولۇمدىكى سۈپۈرگىنى تارتىۋالىمەن دەپ سۈپۈرگىگە ئېسىلدى. بەرمىسەم سۈپۈرگىنى تارتىپ، سۈپۈرگىنىڭ سىمى قولۇمنى يىرتىۋەتتى. ئالە، مانا دەپ سۈپۈرگە بىلەن ئۇ بالىنى ئۇرۇپ، بۇرنىنى قانىتىۋېتىپ قېچىپ كەلدىم تازا. مېنىڭ گېپىمنى ئاڭلىسا شۇ بالىلار بىلەن ئوقۇيتتۇم. گېپىمگە ماقۇل دېمىگەندىكىن ئۇ بالىلار بىلەن ئاداش بولمايمەن ھەم بىللە ئوقۇمايمەن.

نۇرمانخانمۇ، سۇلايمان تۇردىمۇ جىق يالۋۇردى. مۇئەللىممۇ كېلىپ يالۋۇردى. ئادىلجان مەكتەپكە بارغىلى ئۇنىمىدى. مەھەللىدىكى دوستلىرى يالۋۇرسىمۇ بارغىلى ئۇنىمىدى. ئاخىر بولماي نۇرمان خانىم ئۆزى مۇئەللىملىك قىلىۋاتقان ئۇيغۇرچە باشلانغۇچ مەكتەپكە ئاپىرىپ، ئۆزىنىڭ بىرىنچى يىللىق سىنىپىغا ئەكىرىپ ئوقۇتۇشقا مەجبۇر بولدى.

ئادىلجان سىنىپقا كىرە - كىرمەيلا ئۆزى تېخى تۈزۈك تونۇماي تۇرۇپ بالىلارنى باشقۇرغىلى تۇردى. سەن ئاۋۇ ئورۇندا ئولتۇر. سەن ماۋۇ بالا بىلەن ئولتۇر. تۈز ئولتۇرۇڭلار . . .

- ئانا . . . مۇئەللىم ئانا، بۇ دەرسنى ئۆتۈشىڭىز بولمىدى. دەرسنى مانداق تۇرۇپ ئۆتمەمسىز، - ئادىلجان يۈگۈرۈپ چىقىپ دوسكىدا دەرس ئۆتۈۋاتقان ئانىسىنىڭ قولىدىكى كىتابقا ئېسىلدى. بالىلار پاراقلاپ كۈلۈشۈپ كەتتى.

- دوسكىغا يازغان خەتلەرنى كىم ئوقۇيالايدۇ، - بالىلار جىممىدە ئولتۇرۇشتى.

- تۈنۈگۈن ئۆتكەن دەرسنى بىر كېچىدە ئۇنتۇپ قالدىڭلارمۇ؟ بالىلار يەنە كۆزىنى پاقىرىتىپ جىممىدە ئولتۇرۇشتى.

- خانىم ئانا، مەن ئوقۇپ باقاي.

- ئادىلجان سىز بىلمەيسىز، جىم ئولتۇرۇڭ.

- سىز بىلگەننى نېمىشقا مەن بىلمەيدىكەنمەن.

- بۇ دەرسنى ئۆتكەندە سىز يوقتىڭىز. سىز ئاۋۋال ھەرپلەرنى تونۇڭ، بۇ خەتلەرنى ئوقۇشقا تېخى ۋاقتىڭىز بار، جىم ئولتۇرۇڭ، ئىنتىزامنى بۇزماي. مەن سىزنى شۈك ئولتۇرۇڭ دەۋاتىمەن.

- ياق، مەن ئوقۇيمەن، بىلمىسەممۇ ئوقۇيمەن.

بالىلار يەنە پاراقلاپ كۈلۈشتى.

- ھە ئورنىڭىزدىن تۇرۇڭ.

ئادىلجان ئورنىدىن تۇرۇپ دوسكىدىكى

خەتكە، ئانىسىغا نۆۋەت بىلەن قاراپ:

– سىز خانىم بولغاندىكىن بىر ئوقۇپ بېرىسىز، ئاندىن مەن ئوقۇپ بېرىمەن. سىز خانىم تۇرۇپ ئوقۇپ بەرمىسىڭىز مەن قانداق ئوقۇپ بېرىمەن؟

بالىلار پاراقلاپ كۈلۈشۈپ سىنىپ تەرتىپى قالايمىقانلىشىپ كەتتى. نۇرمان خانىم غەزەپتىن تىترەپ ئادىلجانغا جان ئاچچىقى بىلەن مىختەك قادالدى.

– ئوقۇمامسىز، سىز ئوقۇغاندىن كېيىن مەن ئوقۇيالماي قالسام ئاندىن ئالىيلك.

ئادىلجان قارا كۆزلىرىنى ھەيرانلىق بىلەن ئانىسىغا تىكىپ تەپ تارتماستىن قاراپ تۇرىۋەردى. ئانا غەزەپتىن ئۆزىنى ئاران بېسىپ ئاۋازى تىترىگەن ھالدا ئاران ئوقۇدى. نۇرمان خانىم خەتنى ئوقۇپ ئايىغى چۈشمەيلا ئادىلجان ئانىسىنى دوراپ يادقا ئوقۇپلا ئۆلگۈردى.

– قانداق، بىلەمدىكەنمەن. خانىم ئۆگەتسە بىردەمدە بىلىۋالىمەن. مېنى ياخشى دەڭ.

بالىلار يەنە كۈلۈشۈپ كەتتى. نۇرمان خانىم بالىلارنى دەرس تەكرارلاشقا ئۇيۇشتۇرۇپ قويۇپ، ئادىلجاننى يېتىلەپ يەنە بىر بىرىنچى يىللىقنى ئوقۇتۇۋاتقان دوستىنىڭ سىنىپىغا كىردى. دەرس ئۆتۈۋاتقان دوستى ئانا - بالا ئىككىيلەننى كۆرۈپلا كۈلۈپ تاشلىدى. چۈنكى ئادىلجان ھەيبارلىق بىلەن كۈلگەن، نۇرمان خانىم بولسا كۆزلىرىدە ياش كىرىپ كەلگەنىدى.

– ئادىلجان سىزنىڭ سىنىپىڭىزدا ئوقۇسۇن، سىزدىن ھېيىقىپ جىم ئولتۇرار.

– ئانىڭىزنى بوزەك قىلغاندەك قىلالمايسىز، مېنىڭ گېپىمنى ئاڭلايسىز - ھە ئادىلجان. شۇنداق-قۇ؟ ئاڭلىمىسىڭىز مەن ئانىڭىزدەك ياۋاش ئەمەس.

– مەن ئانامنىڭ گېپىنى ئاڭلىغان، ئانام مېنىڭ گېپىمنى ئاڭلىغىلى ئۇنىمىدى.

– بۇ خانىمىڭىزنى خاپا قىلسىڭىز ماڭا ئوخشاش يۇز - خاتىرە قىلىپ ئولتۇرمايدۇ. تازا ئەدىپىڭىزنى بېرىدۇ. جىم ئولتۇرۇپ ئوقۇڭ جۇمۇ. مېنى ئۇنداق تويغۇزماڭ.

– مەن سىزنىمۇ خاپا قىلمىغان، ئۆزىڭىز خاپا بولدىڭىز،– ئانا كۈلۈپ تاشلىدى. ئادىلجان سىنىپتا قالدى.

بىر ھەپتە ناھايىتى چىرايلىق ئۆتتى. ئادىلجان دەرسلەرنى ئوبدانلا ئوقۇپ، ھەرپلەرنى تونۇپ مۇئەللىمى بىلەنمۇ، بالىلار بىلەنمۇ چىقىشىپ قالدى. سۇلايمان تۇردى بىلەن نۇرمان خانىم ئەمدى ئۇھ دەپ تۇرۇشىغا ئادىلجان يەنە ئوقۇمايمەن دەپ غەلۋە كۆتۈردى.

– مەن خەنزۇچە مەكتەپتە ئوقۇيمەن. ئۇيغۇرچە مەكتەپكە تويدۇم.

سۇلايمان تۇردى بىلەن نۇرمان خانىم خاتىرجەملىك بىلەن ئۆزىنىڭ كۆڭلىدىكىنى دەۋېتىپ ھويلىدا كۈچۈك بىلەن توپ قوغلىشىپ ئويناۋاتقان ئادىلجانغا قاراپ بىردەم تۇرۇپ قالدى. سۇلايمان تۇردىنىڭ سەپرايى تۇتۇپ:

– ما بالا ئادەمنى نېمانداق زاڭگىل قىلىپ